

ОСНОВНІ ФОРМИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОТЕСТІВ ПРЕКАРІАТУ

Шуліка А. А.,

доцент кафедри політології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

У статті розглядаються основні форми політичної боротьби прекаріату. Зазначається, що прекарні політичні групи використовують альтернативні форми політичної групової організації та новітні засоби протесту, які характеризуються використанням алегоричних і символічних форм. Ці форми яскраво проявляються під час парадів Першого травня.

В статье рассматриваются основные формы политической борьбы прекариата. Отмечается, что прекарные политические группы используют альтернативные формы политической групповой организации и новейшие средства протеста, которые характеризуются использованием аллегорических и символических форм. Эти формы ярко проявляются во время парадов Первого мая.

The article deals with the main forms of political struggle of the precariat. It is noted that political groups of the precariats use alternative forms of political organization of the group and the latest means of protest, which are characterized by the use of allegorical and symbolic forms. These forms are clearly manifested during the parades of the MayDay.

Ключові слова: прекаріат, прекарізовані групи, політичний протест, політичний перформанс, EuroMayDay.

Постановка проблеми. Формування прекаріату засноване на нових формах влади та експлуатації, які стали центральними для неоліберальної логіки, згідно з якою організація соціальної та економічної безпеки вимагає нестійкості як способу життя, підриваючи соціальну справедливість і руйнуючи ядро самої демократії. Унікальним є політичне положення прекаріату і використання його як відправної точки для мобілізації і колективних альтернативних підходів.

Зрозуміло, що, покладаючи на людину ризики і відповідальність, які повинні розділятися всіма членами суспільства, прекарізація заперечує концепцію спільної відповідальності, яка є невіддільною частиною демократії. Це також проявляється в переформулюванні того, що означає бути громадянином. Громадяни країн, які раніше мали державу загального добробуту і загальні соціальні виплати, більше не можуть довіряти праву на соціальне забезпечення, що й зумовлює політичні протести прекаріату.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема політичної боротьби прекаріату останнім часом залучає увагу багатьох дослідників світу. Серед них варто виділити А. Фоті, Т. Джордж, А. Маттоні, А. Негрі, Б. Нільсон та інші. Водночас недостатньо дослідженою залишається проблема новітніх колективних форм протесту прекаріату.

Метою дослідження є аналіз основних форм політичного протесту прекарізованих політичних груп.

Виклад основного матеріалу. Приблизно в 2000 році термін прекарність стали використовувати деякі соціально-політичні рухи, пов'язані із заходами проти глобалізації (марші європейських співтовариств проти соціально-політичного виключення, марші проти безробіття, нестабільності та соціального відчуження), а також в ЄС в деяких офіційних доповідях про соціальне забезпечення.

Але саме на страйках молодих сумісників Макдональдса і PizzaHut взимку 2000 року в Парижі з'явилась перша в Європі мережа політичного союзу, присвячена боротьбі з прекарністю Stop Précarité, яка була пов'язана з політичними групами французьких радикальних лівих [4, р. 13].

В Італії перший прекарний колектив народився в 1997 році в Мілані, на протидію введенню Агентства з тимчасової зайнятості в рамках закону «Про зайнятість». Новий соціально-політичний рух в Мілані під назвою Chainworkers Crew започаткував специфічну діяльність проти прекарності, головним чином у великих торгових центрах різних регіонів Італії [11, р. 47].

Саме з цього руху і виникла пропозиція організувати в 2001 році альтернативний День праці в Європі, що отримав назву «Первомайський парад» («Mayday»). Форма проведення параду була спрямована на те, щоб дати уявлення і голос так званому «прекарному поколінню» [4, р. 13].

На ньому застосовувався політичний перфоманс і «карнавальні» прийоми агітації (алегоричні та символічні плакати, барвисті акції тощо). Активісти цього політичного руху розуміли це як відродження прекарних першотравневих традицій і, отже, як розрив з традиційним представництвом профспілок і соціал-демократичними обіцянками, які дозволили нестабільності і соціальній незахищеності безперешкодно поширюватися, досягнувши критичних рівнів по всій Європі.

Якщо проблема прекарності стає основою політичного процесу, то вона більше не обмежується безнадійністю, ізоляцією і відстороненням. Вона дозволяє вийти за рамки традиційної соціальної політики, яка вже не має ефективності в класичному варіанті, не в останню чергу тому, що традиційні системи колективної безпеки були перебудовані для нормалізації обстановки в плані безпеки. Вона дозволяє проводити політику нестабільності, здатну кинути виклик, висвітити роль нестійкості і прекаризації в політичному процесі і закликати до нових шляхів припинення нестійкості, що виходять за рамки «переформулювання традиційних систем соціального захисту» [5].

Про формування соціально-політичних рухів прекаріату деякі дослідники говорять, що «вони знайшли свої крила в Мілані 1 травня 2001 року під час проведення першого EuroMayDay. Ці заходи набувають все більшого значення і в наступних протестах [5].

Організований мережею трудових колективів, студентів, груп мігрантів та інших численних соціальних, політичних, економічних і культурних рухів гетерогенний прекаріат у багатьох європейських містах прагне «організувати неорганізоване» у день Першого травня, вимагаючи універсальних прав для робітників, відкритої міграційної політики і загального базового доходу, а також висловлюючи солідарність з прекарними рухами у всьому світі.

EuroMayDay мав міжнародну орієнтацію з самого початку, прагнучи відзначити прекаризацію як транснаціональну проблему. Паради EuroMayDay не тільки зробили революцію в традиціях Першого травня, які традиційно пов'язані з Днем праці або Міжнародним днем трудящих, але реформували форми прямої дії, вони виступають проти приватизації громадської сфери «органами, зображеннями, знаками і заявами» [2, р. 21]. «Такого роду переоцінка міського простору послідовно розігрується без сцен і подій, в прагненні протиставити парадигму репрезентації парадигмі події» [3, р. 24].

Антоніо Негрі стверджує, що рух EuroMayDay є автономним процесом, об'єднаним вимогою універсального підходу і радикальних альтернативних практик, які виходять за перші рамки у вигляді одночасної серії парадів. Негрі каже, що для нього «прекаріат складається не тільки з егоїстичних істот і не тільки з індивідумів. Навпаки – революційне перекомпонування суб'єктів відбувається скрізь, в плані побудови загального» [8, р. 221].

Австрійський філософ Джеральд Рауніґ вважає, що «концепція громадського руху це корисний механізм, оскільки він допомагає нам зрозуміти, що механізм EuroMayDay – це постійний процес, боротьба; вона складається не тільки з події, таких як на демонстраціях Першого травня, але й з навколишніх практик, які ми спостерігаємо. Тут ми бачимо зв'язок між механізмом як рухом проти структуралізації і механізмом як соціальною продуктивною силою, тобто силою руху чинити опір і будувати нові способи буття і дії» [10, р. 73].

Не варто недооцінювати значення організації на Перше травня, це лише частина більш широкого процесу мікродій і дискурсивних заходів, онлайн-спілкування і зустрічей, а також щоденної політичної діяльності. Все більш щільна мережа вирішення проблеми прекаризації зростає не тільки в Європі. Дух EuroMayDay проник в Лондон, а також в Токіо, і активісти, які беруть участь в мережі, продовжують кидати виклик прекарним ситуаціям і досвіду, використовуючи практику, яка протистоїть традиційній ідентичності і репрезентативній політиці [5]. Цей суспільно-політичний рух кинув виклик нестабільним умовам життя і роботи, використовуючи відносні і символічні репертуари, і при цьому він неодноразово впливав на зміни в культурній і політичній сферах.

Це лише один аспект в пошуку колективних дій, які стали неможливими в їх традиційній формі. Це звичайно не слід розуміти як відмову від традиційних форм політичного впливу на прийняття політичних рішень. Першотравневі рухи шукають нові політичні форми, які б впливали на інші рухи (такі як захоплення університетів у Великобританії в 2008–2009 роках або рух «Окупуй Уолл-Стріт» в 2011 р.). Вони також виступали в якості інформаційних кампаній з питань прекаризації, формування і пропаганди колективних знань про сучасні способи життя і роботи.

Тоді як прекаріат як соціально-політичний рух все ще тільки зароджується, перспективним в структурі є те, що у прекарних рухів «немає наміру заперечувати відмінності між різними групами прекаріату, але, тим не менш, наявна спроба сформувати спільне бачення серед відмінностей в стратегіях і спілках» [5]. Це свідчить про об'єднуючий потенціал прекарності, а також про конкретні проекти, такі як вимога загального базового доходу. Тому необхідно усвідомлювати і враховувати потенціал організації та рухів, які прагнуть до кращого світу для всіх, прагнуть зберегти, а не придушити власну неоднорідність. Завдяки взаємодії з мережами, організаціями та колективами, які сприяють єдності прекаризації, що може стати відправною точкою для політичної боротьби, унікальною можливістю протистояти і досить сильною, щоб відкинути поділ. Зрештою, саме колективні дії і переосмислення умов, в яких ми живемо, можуть стати найбільш гідним проявом підтримки цих ідей.

Парад EuroMayday спочатку був місцевим протестним заходом в Італії. Вперше це сталося в Мілані 1 травня 2001 року і було названо Першотравневим парадом [6, р. 7]. Його ініціатором були три групи соціально-політичних рухів:

- група самоорганізованих прекарних працівників “Chainworkers Crew”;
- активісти соціального центру “Deposito Bulk”;
- представники радикального профспілкового руху “Confederazione Unitaria di Base” (CUB).

Ці три соціально-політичні рухи встановили зв'язки з іншими політичними та соціальними суб'єктами на місцевому рівні. В результаті в 2002 році відбулась досить швидка зміна масштабу протесту з місцевого на регіональний рівень, а в 2003 році – створення національної мережі. Різні політичні і громадські діячі з ряду італійських міст узяли участь в організації параду і приєдналися до жителів Мілану 1 травня.

У 2004 році парад EuroMayday був підтриманий більш структурованими національними громадськими та політичними рухами, які сповідували радикальні ліві традиції, а також більш інституціоналізованими політичними структурами. А. Маттоні серед них виділяє: «Федерацію робітників металургійної сфери (одна з найстаріших італійських професійних спілок, яка налічує близько 363 559 членів), філії Загальної італійської конфедерації праці (найбільшого італійського профспілкового об'єднання), Комуністичний союз молоді Італії і деякі відділення італійської Партії комуністичного відродження [6, р. 11].

Участь все більшого числа груп громадського руху призвела до експоненціального зростання параду EuroMayday. За даними організаторів, число учасників протесту в Мілані, яке в 2001 році становило близько 5 000 чоловік, в 2006 році вже досягло 100 000 чоловік.

У 2004 році парад став частиною загальноєвропейського руху. Групи іспанського громадського руху організували парад в Барселоні, тоді як невеликі акції протесту також пройшли в Дубліні, Гельсінкі та Палермо. Крім того, в 2004 році в рамках форуму «За межами Європейського соціального форуму», альтернативи Європейського соціального форуму, організованого в Міддлсекському університеті рухом «Білі комірці за побудову лібертаріанської ефективної боротьби» (White Overalls Movement Building Libertarian Effective Struggles, WOMBLES), відбулася транснаціональна зустріч груп європейського соціального руху проти прекарності [6, р. 15].

Тоді активісти в Міддлсекському університеті на одному із заходів сформуvalи «Міддлсекську декларацію прекаріату Європи» (The Middlesex Declaration of the European Precariat) [3, р. 149].

У цій декларації зазначалося, що «ми, мережеві і гнучкі працівники з Північної і Південної Європи об'єднуємося на основі декларації проти урядів Європи і корпоративної бюрократії» [7].

В якості методів боротьби в Декларації були обрані методи прямої дії і реклами для підтримки страйків, пікетів, зупинок, бойкотів, блокад, саботажів, акцій протесту по всій Європі.

Важливою частиною Декларації є намір «сформувати транс'європейську мережу рухів і колективів, які налаштовані на агітацію проти прихильників вільного ринку і за соціальні права, що повинні діяти для всіх людей, що живуть в Європі» [7]. Саме тому в ній містився заклик до незадоволених тимчасових співробітників і профспілкових активістів мобілізуватися проти прекарізації і нерівності.

Починаючи з 2004 року, транснаціональна мережа цього соціально-політичного руху підтримувала кампанію протесту. У наступні роки кількість підготовчих нарад та асамблей, як національних, так і транснаціональних, зростає: у 2005 році в 19 європейських містах пройшов парад EuroMayday, а в 2006 році – до 22.

Однак деякі активісти та науковці зазначали, що парад EuroMayday «вступив в кризу до 2006 року, коли парад в Мілані поступово став нагадувати рейв-вечірку, а не день боротьби, а транснаціональні підготовчі зустрічі ставали все більш рідкісними» [9, р. 53]. Тим не менш, групи громадського руху, що підтримують італійський парад, сприяли більш політично орієнтованій події в 2011 році, названій знову Mayday Parade вперше з 2004 року.

У 2004 році група самоорганізованих прекарних працівників “Chainworkers Crew” придумали знак Святого Прекарія (San-Precario). Він вперше з'явився 29 лютого 2004 біля супермаркету на околиці Мілана [6, р. 15]. Активісти, переодягнені священиками, ченцями і черницями, вимовляли молитву Сан-Прекаріо і роздавали клієнтам маленькі листівки зі статуєю Святого Прекарія. Незвичайна хода була розцінена як пряма дія проти нестабільності.

29 лютого став днем свята Сан-Прекаріо, який спочатку замислювався як святий чоловічої статі [13, р. 11]. Сан-Прекаріо насамперед є символом протесту і засобів масової інформації, метою якого є підірвати традиційну думку, що молоді люди повинні платити в період нестабільності для того, щоб стабільно входити в ринок праці. «Сан-Прекаріо заступник тих, кому не платять, хто страждає від переривчастого доходу і хто пригнічений нестійким майбутнім, яке є загальним для всіх нас: продавці і програмісти, заводські робітники і дослідники, навіть іммігранти і молодь» [4].

У наступні місяці аналогічні акції були організовані в Падуї, Болоньї, Венеції, Римі, Неаполі, інших містах Італії. Найбільша з них відбулася безпосередньо під час національної демонстрації в Римі 6 листопада 2004 року. Пересічні профспілки закликали до загального страйку проти високих

витрат на проживання, організували цю демонстрацію з вимогою «Доходу для усіх». У цьому контексті мережа соціально-політичних рухів, що складається з прекарних працівників, студентів університетів і представників соціальних центрів, які вже об'єдналися навколо теми прекарності, вирішила приєднатися до заклику до дій. У результаті мережа соціального руху назвала себе Великий Союз Прекаріїв (*Grande Alleanza Precaria, GAP*) [6, p. 17].

Є безліч причин, за якими прекаріат не вступає в профспілки або не бере участь в типових формах трудового протесту. По-перше, він зазвичай розглядається як слабкий і неефективний, а його протести вважаються недієздатними. По-друге, прекаріат важко організувати, оскільки його представники не захищені трудовим законодавством. Вони також бідні, знедолені, не мають чітких або певних роботодавців і часто міняють роботу. Всі ці фактори призводять до того, що працівники «сильно розпорочені, роз'єднані і нерегульовані», створюючи фрагментовану і неоднорідну робочу силу, яка створює проблеми для колективної солідарності та організації [12, p. 16].

В результаті прекарні працівники не звертаються до традиційних мобілізаційних стратегій та інститутів. Р. Агарвала припускає, що ці традиційні форми організації та протесту не набули широкого поширення серед неформальних або формальних працівників [1, p. 377]. Протягом десятиліть промислово розвинені працівники боролися за те, щоб увійти в інституційну структуру, яка забезпечувала б певну систему для представництва колективних інтересів; ця інституційна структура формалізувала ідентичність і статус працівників з допомогою законодавства, покликаною захистити їх від експлуатації роботодавцями.

Висновки. З появою нових форм індивідуалізації і закриттям потенційних можливостей для організації та колективної боротьби традиційні способи об'єднання стали обмеженими, і людям довелося діяти поза класичною політикою, профспілковим представництвом і традиційними уявленнями про інтереси. Немає форм лобізму або форм представництва для прекарних груп. Таким чином, прекарність не тільки стала формою протесту, але і зробила саме опір нестійким умовам, оскільки вони обмежують колективну солідарність і групові погляди і тим самим заперечують демократичні інститути.

Під час фрагментації і розсіювання необхідна перспектива, яка починається зі зв'язків з іншими. Це стає можливим тільки тоді, коли прекарізація розуміється не тільки з точки зору загрози, примусу чи страху – це можливо, коли весь спектр нестійкості враховується і поточне закріплення функцій і суб'єктивного досвіду політичної прекарності взято в якості відправної точки для політичної боротьби. Таким чином, прекарізація може відкрити нові можливості для опору і трансформації, що й зумовлює особливості форм політичного протесту прекаріату.

Література:

1. Agarwala R. Reshaping the Social Contract: Emerging Relations between the State and Informal Labor in India. *Theory and Society*. Vol. 37. № 4. 2008. P. 375–408.
2. Foti A. Mayday, Mayday: Euro Flex Workers Time to Get a Move On. *Greenpepper Magazine Precarity*. Issue 2. 2004. P. 21–27. URL: <http://eipcp.net/transversal/0704/foti/en>.
3. Foti A. The precariat for itself. In: E. Armano, A. Bove and A. Murgia eds., *Mapping Precariousness, Labour Insecurity and Uncertain Livelihoods*. London: Routledge, 2017. P. 149–156.
4. Fumagalli A. Cognitive, Relational (Creative) Labor and the Precarious Movement for “Commonfare”: “San Precario” and EuroMayDay. In G. Cocco, B. Szaniecki. *Creative capitalism, multitudinous creativity: radicalities and alterities*, Lanham: Lexington Books, 2015. P. 3–24.
5. George T. Precarity, power and democracy. *State of Power* 2016. URL: <https://www.tni.org/en/publication/precarity-power-and-democracy>.
6. Mattoni A. *Media Practices and Protest Politics How Precarious Workers Mobilise*. London: Imprint Routledge, 2016. 216 p.
7. The Middlesex Declaration of the European Precariat – Beyond ESF 2004. URL: <https://libcom.org/library/middlesex-declaration-precariat>.
8. Negri, A. *Goodbye Mister Socialism*. Translated by P. Thomas. New York: Seven Stories Press, 2008. 256 p. URL: http://rebels-library.org/files/good_bye.pdf
9. Neilson B., Rossiter N. Precarity as a political concept, or Fordism as an exception. *Theory, Culture & Society*. 2008. Vol. 25 (7–8). P. 51–72.
10. Raunig G.A. *Thousand Machines: A Concise Philosophy of the Machine as Social Movement*. Semiotext(e), 2010. 120 p.
11. Risager B.S. Prekæritet og prekariat. *Slagmark-Tidsskrift for idéhistorie*. 2015. №. 71. P. 45–60.
12. Swider S. *Building China: Informal work and the new precariat*. London: ILR Press, 2015. 218 p.
13. Van Der Linden M. San Precario: A new inspiration for labor historians. *Labor: Studies in Working-Class History of the Americas*. 2014. Vol. 11. №. 1. P. 9–21.